

N:o 33.

Ank. till Riksd. kansli den 10 mars 1905, kl. 3 e. m.

*Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af 3 § i lagen
angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj
1903 m. m.*

Lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förhaft två till utskottet hänvisade motioner, som afse i enahanda riktning gående ändringar af gällande bestämmelser rörande valbarheten med afseende å vissa kommunala inrättningar i Stockholm.

Berörda motioner, som väckts inom Andra Kammaren, n:o 147 af herr *E. Hammarlund* och n:o 163 af herr *C. A. Lindhagen*, äro af följande lydelse:

Motionen n:o 147:

»I lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903 stadgas i § 3, första stycket, följande:

»Öfverstyrelsen utgöres af ledamöter, utsedda af skolråden, Stockholms stads konsistorium och stadsfullmäktige sålunda, att hvarje skolråd äfvensom konsistorium väljer en ledamot samt stadsfullmäktige bland stadens till fullmäktige valbara inbyggare välja lika många ledamöter som hela antalet af de utaf skolråden valde.»

Häraf framgår, att hvad beträffar de ledamöter, hvilka väljas af skolråden och Stockholms stads konsistorium, inga närmare bestämmelser äro angifna, utan hafva vederbörande valdelegationer full frihet att välja den, som anses för uppdraget lämpligast, vare sig man eller kvinna, vare sig till stadsfullmäktig valbar eller icke valbar.

Annorlunda ställer det sig med afseende på de ledamöter, hvilka stadsfullmäktige skola utse. Stadsfullmäktige äga nämligen välja endast

»bland stadens till fullmäktige valbara inbyggare». Genom denna formulering hafva två onödiga och olämpliga inskränknings skett.

För det första äro stadsfullmäktige alldeles förhindrade att i folkskoleöfverstyrelsen invälja någon kvinna, äfven om en för uppdraget aldrig så kvalificerad skulle finnas att tillgå. Enligt förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm § 5 kunna nämligen endast *män* väljas till stadsfullmäktige. En dylik begränsning är, när det gäller vårdande af folkskolans angelägenheter, emellertid föga på sin plats. Sedan år 1889 har ock, enligt Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut, kvinna kunnat få inväjas i skolråd. De skäl, som på sin tid anfördes för denna reform, kunna ock åberopas för en sådan ändring, att stadsfullmäktige må, om de så finna lämpligt, välja kvinna i folkskoleöfverstyrelsen, likaväl som det hittills varit och allt fortfarande är skolråd obetaget att göra dylikt val — en rätt, hvaraf dock ännu aldrig något skolråd i Stockholm begagnat sig.

Folkskoleöfverstyrelsen i Stockholm handhafver i allmänhet alla de angelägenheter, hvilka i rikets öfriga skoldistrikt åligga skolråden. Till stöd för den meningen, att det kunde vara lämpligt, att i öfverstyrelsen funnes åtminstone någon kvinnlig ledamot, må det vara tillräckligt att erinra därom, att direkt under folkskoleöfverstyrelsen lyda icke mindre än 700 kvinnliga lärarekrafter, att antalet flickor, som undervisas vid de under öfverstyrelsen lydande skolorna, stiger till omkring 13,000, samt att bland undervisningsämnena i Stockholms folkskolor märkas kvinnlig slöjd samt huslig ekonomi.

Den andra obehöfliga och onyttiga begränsning, som uppstår genom nuvarande stadgandet, är en följd af bestämmelsen i § 15 af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm. Enligt nämnda paragraf kunna till stadsfullmäktige bland andra icke väljas tjänstemän, »hvilka i och för sina befattningar äro inför stadsfullmäktige eller under dem ställda nämnder eller afdelningar redo skyldiga».

Det synes vara alldeles i sin ordning, att dylik tjänsteman icke får väljas till stadsfullmäktig. Men däremot torde inga principiella betänkligheter kunna åberopas till stöd för att en under en annan nämnd ställd tjänsteman icke skulle kunna, om stadsfullmäktige så funne lämpligt, inväjas i folkskoleöfverstyrelsen. Tvärtom tala många skäl för lämpligheten af att t. ex. en under hälsovårdsnämnden stående auktoritet i hygieniska frågor eller t. ex. en under stadens byggnadskontor stående, i skolbyggnadstekniska frågor förfaren person kunde inväjas i öfverstyrelsen, hvari genom den erfarenhet, dessa hvar på sitt område vunnit i stadens tjänst, kunde komma kommunen ytterligare till godo.

De ordalag, hvilka blifvit i lagen af den 15 maj 1903 valda be-

träffande de ledamöter, som utses af stadsfullmäktige, hafva uppenbarligen tillkommit för att vinna likställighet mellan nämnda lag samt § 38 af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm. I denna paragraf stadgas: »Till ledamöter eller suppleanter [i stadens nämnder och afdelningar] kunna väljas såväl ledamöter af stadsfullmäktige som ock andra stadens inbyggare, som äro till fullmäktige valbara.»

Beträffande fattigvårdsnämnden är emellertid genom kungl. förordningen den 22 mars 1889 medgifvet, att äfven kvinna kan få inväljas. Och hvad angår folkskoleöfverstyrelsen, som endast delvis utses af stadsfullmäktige, finnas ännu mindre skäl att hålla därpå, att endasst till stadsfullmäktige valbar skulle af stadsfullmäktige kunna inväljas, helst skolråden vid sina val icke äro bundna af en dylik begränsning, hvadan det redan med nuvarande bestämmelser kan inträffa, att i folkskoleöfverstyrelsen sitta personer, som icke äro valbara till stadsfullmäktige.

Folkskoleöfverstyrelsen i Stockholm har närmast den befogenhet, som i rikets öfriga skoldistrikt tillkommer skolråd, ehuru i vissa afseenden åtskilligt utsträckt. Det tyckes då vara i sin ordning, att som kvalifikationsvillkor för de af stadsfullmäktige valde uppställes, att de skola vara valbara till skolråd. Därigenom vinnes likformighet med förhållandena i öfriga skoldistrikt: kvinna skulle kunna inväljas i öfverstyrelsen, likaså en tjänsteman, hvilken är anställd vid någon af stadens många öfriga verk och inrättningar.

Men om en dylik ändring göres i § 3 af lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm, torde ett litet tillägg böra ske vid § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, så att kommunalförordningen ej kommer att stå i strid med lagen angående folkskoleväsendet.

Jag får alltså hemställa, att Riksdagen måtte besluta: *dels* att första stycket af § 3 i lag angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903 må erhålla följande ändrade lydelse: »Öfverstyrelsen utgöres af ledamöter, utsedda af skolråden, Stockholms stads konsistorium och stadsfullmäktige sålunda, att hvarje skolråd äfvensom konsistorium väljer en ledamot, samt stadsfullmäktige bland stadens till skolrådsledamöter valbara inbyggare välja lika många ledamöter som hela antalet af de utaf skolråden valde»; *dels* att till § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 göres följande tillägg: »Om val af ledamöter i öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor stadgas särskildt».

Ifall det skulle anses olämpligt, att för val, som sker inom en kommunal representation, kvalifikationsvillkor uppställas, hvilka hänföra sig till kyrkostämmoförordningen, tillåter jag mig *alternativt* föreslå, att den omordade valbarheten utsträcker till i likhet med hvad nu gäller för kvinnlig ledamot i fattigvårdsnämnden, alltså till personer, som äro be-

rättigade att i val af stadsfullmäktige deltaga. De af mig åsyftade önskningsmålen skulle äfven på detta sätt varda uppnådda. Enligt detta alter-nativ borde ofvannämnda stycke af § 3 i lag angående folkskoleväsendet i Stockholm erhålla följande lydelse:

»Öfverstyrelsen utgöres af ledamöter — — — — samt stadsfullmäktige bland stadens vid fullmäktige valröstberättigade inbyggare välja» o. s. v. I öfrigt lika med ofvanstående.»

Motionen n:o 163:

»Enligt 38 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm kunna till ledamöter och suppleanter i de nämnder och afdelningar, åt hvilka vården om kommunens gemensamma angelägenheter närmast är anförtrodd, väljas såväl ledamöter af stadsfullmäktige som ock andra stadens innebyggare, som äro valbara till fullmäktige.

Då kvinna ej är valbar till stadsfullmäktig och följaktligen ej heller till nämnd eller afdelning, men det ansågs särskildt lämpligt, att kvinna finge utses till ledamot eller suppleant i fattigvårdsnämnden, blef genom förordningen den 22 mars 1889 ett tillägg gjordt till 38 § i kommunalförordningen i syfte att dylik befogenhet skulle tillkomma kvinna, som vore berättigad att deltaga i val af stadsfullmäktige och uppnått 25 år. Samtidigt skedde den ändringen i 15 § af den för hela riket gällande fattigvårdsförordningen, att kvinna finge väljas till ledamot i de särskilda fattigvårdsstyrelser, som omförmälas i nämnda paragraf. För ledamotskap i dessa fattigvårdsstyrelser äro ej stadgade några särskilda kvalifikationer.

Stockholms stadsfullmäktige hafva nyligen beslutat inrätta en kommunal arbetsförmedlingsanstalt, kallad Stockholms stads arbetsförmedling. I det af fullmäktige antagna förslaget till instruktion för styrelsen öfver denna arbetsförmedling inrycktes den bestämmelsen, att två af styrelsens tio ledamöter skulle vara kvinnor. Denna bestämmelse har emellertid ej kunnat vinna Kungl. Maj:ts stadsfästelse i brist på medgifvande i kommunalförordningen att invälja kvinna i annan nämnd än fattigvårdsnämnden.

Till folkskoleöfverstyrelsen i Stockholm skola enligt lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903 ledamöter utses sålunda, att hvarje skolråd och konsistorium väljer en ledamot samt stadsfullmäktige bland stadens till fullmäktige valbara innebyggare väljer lika många ledamöter som hela antalet af de utaf skolråden valde. Författningen uttalar äfven, att öfverstyrelsen intager enahanda ställning, som åt förberörda nämnder i kommunalförordningen finnes anvisad. Äfven här äro kvinnorna uteslutna, såvidt det gäller val genom stadsfullmäktige. Det kan dock vara lämpligt, att äfven kvinna må kunna af fullmäktige inväljas, i all synnerhet

som folkskoleöfverstyrelsen äfven är sådan barnavårdsnämud, som omförmäles i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försumnade barn.

År 1902 aflät Riksdagen en skrifvelse med begäran om förslag till sådan ändring af gällande lagstiftning om kvinnas valbarhet till ledamot i fattigvårdsstyrelse, att dylik befogenhet otvetydigt måtte tillkomma äfven gift kvinna. Den motion, som föranledde skrifvelsen, afsåg de särskilda fattigvårdsstyrelser, som omförmälas i 15 § af fattigvårdsförordningen. Det ifrågasattes emellertid af Riksdagen, huruvida ej följdriktigheten påkallade, att man beredde gift kvinna uttrycklig valbarhet jämväl till Stockholms fattigvårdsnämud, då det ju förekomme, att äfven gifta kvinnor ägde kommunal rösträtt, hvilket utgjorde förutsättning för kvinnas valbarhet till denna fattigvårdsstyrelse. Ifall nu skulle antagas lagändringar i syfte att bereda kvinna valbarhet äfven till styrelsen för arbetsförmedlingen och till den af stadsfullmäktige utsedda delen af folkskoleöfverstyrelsen, så kunde det vara lämpligt att samtidigt för besparande af omgång införa en bestämmelse i nyssnämnda af Riksdagen antydda syfte utan afvaktan på de förslag, som kunna framdeles förväntas från Kungl. Maj:t i anledning af förenämnda riksdagsskrifvelse. Ett förtydligande borde då ock ske i ändamål att skolråden och konsistorium äga befogenhet att i folkskoleöfverstyrelsen insätta äfven gift kvinna.

Det kunde ifrågasättas, huruvida ej lagändringen borde gå äfven i den riktningen, att kvinna tillerkändes valbarhet till icke blott de nu särskildt uppräknade nämnderna, utan alla nämnder, som framdeles kunna inrättas, samt att det för valbarhet stadgade villkoret att äga valrätt till stadsfullmäktige borde borttagas med hänsyn till att endast ett fåtal gifta kvinnor kunna uppfylla detsamma. För sakens framgång är det dock kanske rådigast att nu tills vidare stanna vid tillgodoseendet af det omedelbara praktiska behovet.

På grund af hvad sålunda anförts får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen ville för sin del antaga:

dels följande

Lag

angående ändrad lydelse af 38 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Härigenom förordnas, att 38 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen den 22 mars 1889, skall erhålla följande förändrade lydelse:

38 §.

Ledamöter och suppleanter i nämnder och afdelningar väljas för två år i sänder. Afgående ledamot eller suppleant kan omväljas. Till ledamöter eller suppleanter kunna väljas såväl ledamöter af stadsfullmäktige som ock andra stadens innebyggare, som äro till fullmäktige valbara.

Till ledamot eller suppleant i fattigvårdsnämnden och *styrelsen för Stockholms stads arbetsförmedling* kan äfven väljas kvinna, gift eller ogift, som är berättigad att i val af stadsfullmäktige deltaga och uppnått tjugufem år. Kvinna, som blifvit till ledamot eller suppleant utsedd, är likväl berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget.

och *dels* följande

Lag

om ändrad lydelse af 3 § i lagen angående folkskoleväsendet
i Stockholm den 15 maj 1903.

Härigenom förordnas, att 3 § i lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903 skall erhålla följande förändrade lydelse:

3 §.

Öfverstyrelsen utgöres af ledamöter, utsedda af skolråden, Stockholms stads konsistorium och stadsfullmäktige sålunda, att hvarje skolråd äfvensom konsistorium väljer en ledamot samt stadsfullmäktige bland stadens till fullmäktige valbara innebyggare välja lika många ledamöter som hela antalet af de utaf skolråden valde.

Ledamot i öfverstyrelsen utses för en tid af två år och kan återväljas. Afgår ledamot under den tid, för hvilken han blifvit utsedd, väljes annan ledamot för den tid, som återstått för den afgångne.

Till ledamot i öfverstyrelsen äga stadsfullmäktige äfven utse kvinna, som är berättigad att i val af stadsfullmäktige deltaga och uppnått tjugufem år. Gift kvinna är likaväl som ogift valbar till ledamot i öfverstyrelsen. Kvinna, som blifvit till ledamot utsedd, är berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget».

Båda motionerna afse en sådan ändring beträffande öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor. Men därutinnan har herr Hammarlunds motion en vidsträcktare innebörd än herr Lindhagens, att förstnämnde motionär icke inskränker sig till framställande af förslag i syfte att kvinna skulle kunna af stadsfullmäktige utses till ledamot af nämnda öfverstyrelse, utan ifrågasätter, att valbarheten skulle ytterligare utsträckas, så att möjlighet bereddades stadsfullmäktige att i berörda styrelse invälja personer, såsom stadsläkare och andre, hvilkas särskilda insikter och erfarenhet enligt motionärens mening skulle göra styrelsens arbete mera fruktbringande, men hvilka till följd af sin tjänsteställning icke äro valbara till stadsfullmäktige och sålunda enligt den nuvarande lydelsen af 3 § i lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903 icke kunna af stadsfullmäktige väljas till ledamöter af öfverstyrelsen.

Hvad först beträffar denna för båda motionerna gemensamma fråga — valbarheten med afseende å öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor — synes det utskottet icke kunna bestridas, att hvad motionärerna härutinnan anfört äger full giltighet, och utskottet anser sig böra förorda en sådan utsträckning af valbarheten uti ifrågavarande hänseende, att de syften, som motionärerna ansett önskvärda, må vinnas. Utskottet är sålunda i sak ense med herr Hammarlund, hvilkens förslag härutinnan i realiteten innefattar herr Lindhagens. Men då det gäller att närmare bestämma villkoren för valbarheten, anser utskottet herr Hammarlunds alternativt framställda förslag, enligt hvilket för valbarhet i ifrågavarande hänseende skulle erfordras att vara berättigad att deltaga i val af stadsfullmäktige, förtjäna företräde. Detta villkor gäller för närvarande jämlikt 38 § af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 22 mars 1889, för att kvinna skall kunna väljas till ledamot af fattigvårdsnämnden, och har upptagits i herr Lindhagens motion tillika med det andra i sådant hänseende föreskrifna villkoret att hafva uppnått 25 år. Utskottet håller äfven före, att, för vinnande af öfverensstämmelse med hvad sålunda gäller för kvinnas valbarhet till ledamot af fattigvårdsnämnd, 25 års ålder bör stadgas såsom villkor äfven i nu förevarande afseende.

Enligt utskottets mening vinnes syftet med båda motionerna i förevarande del bäst och lämpligast, om i första stycket af 3 § i lagen den 15 maj 1903 orden »bland stadens till fullmäktige valbara inbyggare» utbytas mot »bland stadens vid fullmäktigeval röstberättigade inbyggare som uppnått tjugufem år.» Om så sker, är det ej nödigt att i lagen särskildt utsäges, att till ledamot af öfverstyrelsen äfven kan af stadsfullmäktige väljas kvinna, som uppfyller de sålunda bestämda villkoren för valbarhet.

Utskottet kan dock icke förorda att, såsom herr Lindhagen föreslagit, i lagen särskildt skulle stadgas, att gift kvinna lika väl som ogift är valbar till ledamot af ifrågavarande styrelse. Såsom i motionen n:o 163 omförmäles, har 1902 års Riksdag aflåtit en skrivelse med begäran om förslag till sådan ändring af gällande lagstiftning om kvinnas valbarhet till ledamot i fattigvårdsstyrelse, att dylik befogenhet otvetydigt måtte tillkomma äfven gift kvinna. Vid sådant förhållande torde det icke vara lämpligt att, innan med anledning af nämnda framställning förslag i ämnet framkommit eller visshet vunnits, att berörda skrivelse icke kommer att föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, i förevarande lag intaga en bestämd ståndpunkt i förhållande till en uppfattning, som ingalunda saknar målsmän — att den omständigheten, att en kvinna är gift, icke utgör något hinder för henne att utses till och bekläda en befattning, till hvilken hon eljest kunnat väljas.

Däremot bör i utskottets tanke, såsom herr Lindhagen ifrågasatt, stadgas, att kvinna, som blifvit till ledamot utsedd, är berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget. Denna rättighet äger redan nu kvinna, som blifvit vald till ledamot eller suppleant af fattigvårdsnämnd i Stockholm, äfvensom enligt 15 § fattigvårdsförordningen kvinna, som blifvit vald till ledamot eller suppleant af fattigvårdsstyrelse i allmänhet, samt enligt § 23 i förordningen om kyrkostämma m. m., sådan den lyder enligt lag den 31 maj 1895, kvinna, som valts till ledamot eller suppleant af skolråd. En bestämmelse i detta syfte torde lämpligast kunna fogas till andra stycket i 3 § af lagen den 15 maj 1903.

Att, såsom herr Hammarlund ifrågasatt, den af honom föreslagna ändringen i sistberörda paragraf skulle förutsätta ett tillägg till 38 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm af det innehåll, som i motionen angifvits, kan icke utskottet finna. Detta förslag hvilar på den uppfattning, att folkskoleöfverstyrelsen, till den del den utses af stadsfullmäktige, skulle vara att betrakta såsom en af de nämnder eller afdelningar, hvarom stadgas i sistnämnda lagrum. Men öfverstyrelsen såsom sådan torde dock icke falla under berörda stadgande, och det af motionären föreslagna tillägget till sistänförda paragraf synes därför icke vara erforderligt.

Hvad nu sist beträffar herr Lindhagens förslag om ändring af 38 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm i syfte att till ledamot eller suppleant af styrelsen för Stockholms stads arbetsförmedling skulle kunna utses kvinna, står det i öfverensstämmelse med hvad utskottet här ofvan anfört, att utskottet biträder detsamma, dock med den inskränkning, att utskottet på förut anförda grunder icke anser det böra uttryckligen

stadgas, att äfven gift kvinna skall under angifven förutsättning vara valbar uti förevarande hänseende.

Utskottet hemställer alltså:

1:o) att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, till den del de afse ändring i lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903, ville för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af 3 § i lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903.

Häri genom förordnas, att 3 § i lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903 skall erhålla följande förändrade lydelse:

3 §.

Öfverstyrelsen utgöres af ledamöter, utsedde af skolråden, Stockholms stads konsistorium och stadsfullmäktige sålunda, att hvarje skolråd äfvensom konsistorium väljer en ledamot samt stadsfullmäktige bland stadens vid fullmäktigeval röstberättigade inbyggare, som uppnått tjugufem år, välja lika många ledamöter som hela antalet af de utaf skolråden valde.

Ledamot i öfverstyrelsen utses för en tid af två år och kan återväljas. Afgår ledamot under den tid, för hvilken han blifvit utsedd, väljes annan ledamot för den tid, som återstått för den afgangne. *Kvinna, som blifvit till ledamot utsedd, är berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget.*

2:o) att Riksdagen i anledning af herr Lindhagens förevarande motion, i hvad den afser ändring i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, måtte för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af 38 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Härigenom förordnas, att 38 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen den 22 mars 1889, skall erhålla följande förändrade lydelse:

38 §.

Ledamöter och suppleanter i nämnder och afdelningar väljas för två år i sänder. Afgående ledamot eller suppleant kan omväljas. Till ledamöter eller suppleanter kunna väljas såväl ledamöter af stadsfullmäktige som ock andra stadens innebyggare, som äro till fullmäktige valbara.

Till ledamot eller suppleant i fattigvårdsnämnden och styrelsen för Stockholms stads arbetsförmedling kan äfven väljas kvinna, som är berättigad att i val af stadsfullmäktige deltaga och uppnått tjugufem år. Kvinna, som blifvit till ledamot eller suppleant utsedd, är likväl berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget.

3:o) att herr Hammarlunds motion, n:o 147, i hvad den afser tillägg till 38 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 mars 1905.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Herrar *Hedenstierna*, *Lilliesköld*, *F. Andersson*, *A. Olsson*, *Wiklund* och *Segerdahl* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.